

TELWERK EN RESULTATEN IN 1980

1. Inleiding.

Het landelijk stookolieslachtoffer-onderzoek groeit gestaag. Dit jaar werd, voor het eerst, de magische duizend kilometer strand overschreden. Niet zomaar, maar meteen met 200 km! Al met al leek het aardig, de gegevens over zo'n jaar alvast eens op een rijtje te zetten. Dit verslag geeft een overzicht van de inspanningen die meer dan 60 tellers hebben geleverd het afgelopen jaar. We hopen het telwerk voortaan rond de 1000 km. per jaar te kunnen stabiliseren.

Op het weekend van 23 & 24 februari werd, in samenwerking met de britse RSPB, een landelijke telling gehouden. Hierover is in dit jaarverslag een aparte verhandeling opgenomen. Het jaar werd bovendien afgesloten met een gigantische slachting onder de Zeekoeten langs onze kust. Ook hiervan is een apart verslag samengesteld.

Ondanks dat het onderzoek naar de steeds omvangrijker vervuiling van de Noordzee nog steeds voortgezet moest worden, wensen wij alle medewerkers en overige betrokkenen, op deze plaats toch de beste wensen voor 1981.

2. Methode.

Voor het onderzoek, is de Nederlandse kust onderverdeeld in een zestal deelgebieden (deelg. I. Zeeuwsche en Zuidhollandse eilanden, II. Hoek v. Holland - IJmuiden, III. IJmuiden - Den Helder, IV. Texel en Vlieland, V. Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog en VI. de Friese en Groningse kust en de afsluitdijk). Voortdurend is geprobeerd 't telwerk in deze gebieden zo gelijkmatig mogelijk te verdelen. Door regelmatig contact met de vaste tellers te onderhouden, bleef het totaal overzicht redelijk goed. De naar verhouding goede verdeling over de kust (zie fig. 1 & 2.) is hier voor een belangrijk deel het gevolg van. Van de op de tellingen verkregen vondsten werden zoveel mogelijk gegevens genoteerd (zoals soort, ev. ondersoort, oliebevulling, staat van het kadaver, leeftijd, geslacht e.d.). Sinds september 1980 worden tellingen middels een speciaal ontworpen formulier ingezonden. Een meer uniforme registratie van gegevens is hiermee bevorderd.

Al deze, systematisch verzamelde, gegevens zijn in een archief opgeslagen. Niet verwerkt zijn vogels die levend op het strand, bevuild met olie, werden aangetroffen.

In dit verslag wordt steeds gesproken van 'vondsten', in hoe-
verre het daarbij gaat om olieslachtoffers staat steeds apart
(meest in procenten).

3. Telwerk.

De nuvolgende personen/verenigingen hebben door inzending van
tellingen, in 1980, meegewerkt aan het onderzoek:

- Deelg. I. : C.J. & E.A.M. Camphuysen, J.A. Dijkhuizen, A. & F. van
de Ende, R. de Hey, J.E. den Ouden, NJN-afd. Schie-Vla.
Deelg. II. : P. Böhre, C. Braat, C.J. Camphuysen, G. Dumay, J. van Dijk,
J.A. Dijkhuizen, G. Jonker, F.J. Maas, R. Mantel, F. van de Neer,
R. de Nooij, R. Mooijman, J.E. den Ouden, B. Schreiner, ACJN-afd.
Haarlem & Amstelveen, NJN-afd. Schie-Vla, VMN-Het Groene Hart
en Zw-Scheveningen.
Deelg. III. : J. Apperloo, H. Bakkenes, P. Bison, K. de Boer, C.J. Camp-
huysen, M. Ditmarsch, A. & F. van de Ende, J. Freyer, N. van de Ham,
M. Janssen, G. Jonker, M. Laks, K. Klitsis, R. Mantel, J.E. den Ouden,
H. J. Oding, M. Platteeuw, H. Schekkerman, J.A.P. van Velzen,
W. de Winter, K. Woutersen, ACJN-afd. Alkmaar & Schagen, NJN-
afd. Bakkum.
Deelg. IV. : K. Borrius, C.J. & E.A.M. Camphuysen, F. van de Ende,
M. Janssen, G. Jonker, F.J. Maas, R. Mantel, J.E. den Ouden en
ACJN-VWG.
Deelg. V. : P. Bison, C. Braat, E.A.M. Camphuysen, K. van Dijk, J.A.
Dijkhuizen, M. Janssen, T. Mank, K. van Oorden, A. Oosterbaan,
M. Platteeuw, K. Post, T. Postma, H. Schekkerman, J.E. Winkelman,
K. Woutersen, W.J.R. de Wijs, ACJN-afd. Alkmaar, ACJN-VWG en
NJN-D 1.
Deelg. VI. : J.E. den Ouden.

In figuur 1. is de verdeling aan km. per maand uitgezet. Opval-
lend is de kleine piek in juli, deze wordt veroorzaakt door een
aantal tellingen op de Waddeneilanden, gehouden tijdens de zomer-
vakantie. De piek in februari wordt vnl. veroorzaakt door de lan-
delijke telling van 23 & 24 febr. en de verhoogde telactiviteit
in december door de stranding van grote aantallen Zeekoeten die
maand. Desondanks is er toch duidelijk sprake van een betere ver-
deling van het aantal kilometers over het jaar, zeker in verge-
lijking met andere jaren.

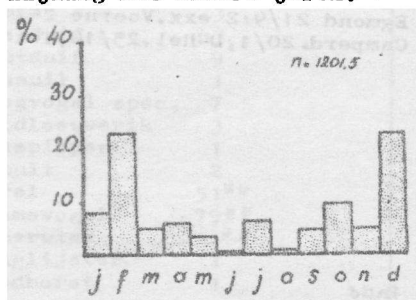

fig. 1. Verdeling van de getelde
kilometers per maand.

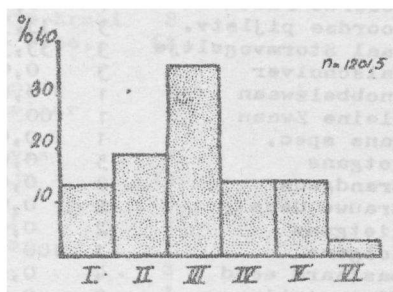

fig. 2. Verdeling van de ge-
telde km. per deelge-
bied.

Ook figuur 2. laat een verbeterde spreiding (per deelgebied) zien
in vergelijking met voorgaande jaren.

4. Resultaten en discussie.

In de tabellen 1., 2. en 3. zijn de vondsten overzichtelijk, en
naar algemeenheid gerangschikt;

Soort	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	TOT	%-olie min.-max.
Roodkeeld.	-	6	1	3	-	-	1	-	-	-	-	7	18	88,8-88,8
Fuut	1	15	3	1	-	-	1	-	-	-	1	14	36	61,1-77,7
Noordse Stv.	15	13	2	8	8	2	15	13	5	15	7	42	145	52,4-79,3
Jan van Gent	7	4	1	5	2	1	1	1	4	10	1	6	43	4,6-74,4
Wilde Eend	1	5	1	4	-	-	1	-	-	5	2	1	20	5,0-65,0
Eidereend	3	29	1	15	4	-	10	6	1	3	4	56	132	36,4-62,1
Zw.Zeeceend	2	17	21	11	1	-	2	-	-	3	2	16	75	60,0-78,7
Bergeeend	-	13	-	1	1	-	-	1	1	1	3	4	25	24,0-55,7
Scholekster	9	34	9	16	3	-	21	-	1	6	3	22	123	12,2-44,7
Wulp	-	4	-	5	1	-	1	-	1	1	-	4	17	17,6-58,8
"meeuw"	2	15	2	12	-	-	4	2	1	7	4	15	64	29,7-89,1
Gr.Mantelm.	8	20	5	4	1	-	1	1	2	15	11	29	97	24,7-55,7
Kl.Mantelm.	1	3	4	6	3	-	-	2	2	17	3	10	51	23,5-72,5
Zilvermeeuw	15	89	33	44	17	5	48	13	25	62	74	139	564	4,8-60,0
Stormmeeuw	26	66	19	22	3	-	2	1	6	10	8	92	255	30,2-69,0
Kokmeeuw	18	43	16	10	7	-	30	2	3	5	7	70	211	32,2-78,4
Drieteenm.	48	69	29	32	6	-	2	1	3	2	2	87	281	64,8-87,2
Alk/Zeekoet	-	4	-	16	-	-	-	-	-	-	-	1	21	23,8-100
Alk	5	18	7	6	-	-	-	-	-	3	4	24	67	85,1-91,0
Zeekoet	23	94	23	24	5	-	2	2	-	4	3	475	655	93,7-95,7
Totaal	184	561	177	245	62	8	142	45	55	169	139	1114	2901	

Tabel 1. Verdeling van algemeen voorkomende vondsten (> 10 exx.) over de diverse maanden, plus opgave van het percentage met olie bevulde exemplaren.

Soort	TOT	%-olie min.-max.	Bijz.
Parelduiker	3	66,6-100	Camperd. 23/2:1ad., Voornestr.9/3:1.
fuut spec.	2	100 -100	
Roodhalsfuut	1	100 -100	IJmuiden 21/12.
Kuifduiker	1	0,0- 0,0	Camperd. 23/2:1ad,wkl.
Geeorde Fuut	1	0,0-100	Egmond 17/2.
Noordse pijlstv.	3	33,3-100	Egmond 21/9:2 exx.Voorne 26/10:1ex.
Vaal Stormvogeltje	3	33,3- 66,6	Camperd. 20/1, D-Bel.25/10, Texel 20/10
Aalscholver	3	0,0- 0,0	
Knobbelzwaan	1	0,0-100	
Kleine Zwaan	1	100 -100	
gans spec.	1	0,0-100	
Rotgans	5	0,0-100	
Brandgans	2	0,0- 0,0	
Grauwe Gans	2	0,0- 50,0	
Rietgans	2	0,0- 0,0	
Kolgans	1	100 -100	
bastaard eend	4	0,0- 0,0	
Wintertaling	2	0,0-100	1add
Smient	4	0,0- 50,0	1?
Pijlstaart	4	25,0-100	18,3?
duikeend spec	6	33,3- 83,3	5?
Toppereend	10	50,0- 60,0	58,3?
Kuifeend	10	30,0- 70,0	28,3?
Tafeleend	1	0,0- 0,0	
Brilduiker	5	0,0- 0,0	5?
eend spec.	7	14,3- 85,7	
Grote Zeeceend	3	100 -100	
Middelste Zaagbek	1	0,0-100	Terschell.7/4.
steltloper spec.	5	0,0- 40,0	

Soort	TOT	% - olie		Bijz.
		min.	-max.	
Kievit	9	0,0-	44,4	
Zilverplevier	6	50,0-	66,6	
Steenloper	3	0,0-	33,3	
Strandplevier	1	0,0-	0,0	
Rosse Grutto	3	0,0-	0,0	
Houtsnip	7	0,0-	71,4	
Tureluur	7	0,0-	71,4	
Kanoetstrandl.	1	0,0-	0,0	
Bonte Strandl.	6	0,0-	16,6	
Brieteenstrandl.	3	33,3-	33,3	
Kluut	1	0,0-	0,0	
Grote Jager	1	0,0-	0,0	Texel 31/8: juv.
Kleine Jager	1	100,0-	100,0	Zandvoort 31/10: juv.
Gr. Burgemeester	1	0,0-	0,0	Terschell. 2/11: juv.
Dwergmeeuw	7	28,6-	42,9	vnl. in febr. 34ad, 3juv.
Vorkstaartmeeuw	1	0,0-	0,0	Terschell. 2/1: juv.
Noordse Stern	2	0,0-	50,0	
Visdief	4	0,0-	75,0	uitsluitend Waddenkust: 3ad.
Grote Stern	5	20,0-	60,0	
Kleine Alk	7	71,4-	71,4	vnl. in jan. en febr.
Papegaaiduiker	1	100,0-	100,0	Terschell. 5-7/4: onv.

Tabel 2. Totaal aantallen onregelmatig (≤ 10 exx.) voorkomende vondsten, plus opgave van het percentage met olie bevulde exemplaren en enkele bijzonderheden.

Soort	TOT	Soort	TOT
Blauwe Reiger	4	Vink	1
Kip	2	Keep	3
Fazant	7	Spreeuw	49
Waterhoen	3	Sneeuwgors	1
Meerkoet	44*	Ekster	3
Draaihals	1	kraai spec.	1
Groene Specht	1	Kauw	13
"duif"	3	Zwarte Kraai	8
Postduif	63	aves spec.	62
Houtduif	9		
Ransuil	1	Bruinvis	3
zangvogel spec.	7	Tuimelaar	1
Veldleeuwerik	3		
Graspieper	1	Naanvis	1
Tapuit	2	Konijn	14
Merel	51**	Haas	2
Kramsvogel	79**	Wezel	1
Koperwiek	211**	Schaap	1
Zanglijster	1	Hond	2
Roodborst	1	Kat	1

* - uitsluitend in de wintermaanden.

** - vnl. tijdens najaarsstormen in oktober.

Tabel 3. Totaal aantallen diversen.

Deelgeb.	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
I	2,1	2,0	5,2	4,1	-	-	-	-	-	6,7	4,0	1,9
II	0,6	0,8	1,8	-	-	-	-	2,0	0,4	1,5	0,5	5,1
III	2,8	1,9	3,3	4,5	0,5	-	1,5	-	1,8	4,8	1,5	3,9
IV	-	6,1	-	1,6	1,9	3,3	3,0	2,9	6,6	7,3	8,0	3,6
V	2,1	8,4	-	6,6	-	-	2,3	-	2,0	4,2	-	7,2
VI	-	-	-	-	-	-	2,1	-	-	-	-	-
Gemidd.	1,9	3,8	3,4	4,2	2,4	3,3	2,2	2,5	2,7	4,9	3,5	4,3

Tabel 4. Kilometergemiddelde per deelgebied per maand in 1980.

4.1. Maandoverzicht.

Maast tabel 4., waarin de verschillende kilometergemiddelden overzichtelijk zijn gerangschikt, een korte bespreking van maand tot maand;

Januari: Het km.gem. bleef deze maand vrij laag. Ondanks een mededeling in de Volkskrant van 28 jan., waarin melding werd gemaakt van een ernstige lozing van afgewerkte olie nabij Cadzand, leverde een telling in dit gebied vrijwel geen vondsten op die slachtoffer geworden waren. Wel was de vloedlijn over vele km. zwart van de klonten, klontjes en plakken olie. In januari werden vrij veel Drieteenmeeuwen gevonden (41, waarvan min. 23 en max. 34 bevuild met olie). Aan bijzondere vondsten: 1 Vaal Stormvogeltje (Camperduin), 1 onv. Grote Burgemeester (Terschelling), 1 juv. Vorkstaartmeeuw (Terschell.), 3 Kleine Alken (Cadzand, Camperd. en Texel) en 1 Maanvis (Mola mola, Terschell.).

Februari: Het km.gem. over februari bleef normaal (3.8), ondanks grote aantallen op Vlieland (gem. 6.1) en Schiermonnikoog (gem. 8.4). Met name Drieteenmeeuw (69), Fuut (15) en Zeekoet (94 vondsten) werden toch wel regelmatig vastgesteld. Hierbij ging het in een groot aantal gevallen ook om stookolie-slachtoffers (resp. 70, 60 en 87 % olie). Enkele bijzondere vondsten: 1 ad. Parelduiker (Callantsoog) en 2 Kleine Alken (Camperd., Vlieland).

Maart: Met uitzondering van de telling door J.A.Dijkhuizen op Voorne vallen er voor deze maand geen bijzonderheden te melden. Op deze telling echter maar liefst 68 vondsten op 10 km. Hiervan viel echter alleen de Zwarte Zeeend (18 exx.) enigszins op. Bijzondere vondsten: 1 Parelduiker (Voorne)

April: Deze maand steeg het km.gem. weer aanzienlijk tot 4.2/km. Deze stijging is vooral te wijten aan grote hoeveelheden vogels op Terschelling; 145 exx. over 20 km. Op deze telling werd een opvallend groot aantal soorten vastgesteld (35), van geen enkele soort werden extreme aantallen gevonden. Wel werden er naar verhouding veel olieslachtoffers gevonden (ruim 60 %). Bijzonderheden in april: 1 Kleine Alk (Callantsoog) en 1 Papagaaiduiker ("grabae", geringd als juv. in 1979 nabij Edinburgh).

Mei: Geen bijzonderheden te vermelden.

Juni: Slechts 1 telling deze maand, het km.gem. heeft daardoor weinig waarde. Tijdens de zomermaanden is het, zeker aan de Hollandse kust, echter vaak onmogelijk een 'zinnige' telling te houden daar het strand dagelijks geveegd wordt.

Juli: De tellingen uit deze maand zijn vrijwel allemaal afkomstig uit het Waddendistrikt. Van de vondsten zijn er opvallend weinig verkelijk met olie besmeurd.

Augustus: Het km.gem. blijft vrij laag met 2.5/km. Alleen de Noordse Stormvogel werd nu regelmatig gevonden (vrijwel uitsluitend op

de Waddeneilanden); 13 exx. over 19½ km. Enige bijzondere vondsten: 1 juv. Grote Jager (Texel, geringd op Foula enkele weken daarvoor) en 1 Tuimelaar (Terschell.).

September: De diversiteit in deze maand was tamelijk gering, verreweg het grootste deel van de vondsten bestond uit meeuwen en dan vooral jonge Zilvermeeuwen (natuurlijke selectie ?). Bijzondere vondsten: 2 Noordse Pijlstormvogels ("puffinus", Egmond aan Zee) na een zware storm.

Oktober: Een stijgend km.gem. tot 4.9/km. De oorzaak hiervan is echter een grote hoeveelheid zangvogels (Koperwiek, Kramsvogel en Merel), vooral op de Noordhollandse kust, na een aantal stormdagen. Bijzonderheden: 1 Noordse Pijlstormvogel (Voorne), 2 Vaal Stormvogeltjes (Den Helder, Texel) en 1 juv. Kleine Jager (Zandvoort).

November: Onderling sterk uiteenlopende km.gemiddelden (0.5 - 8.0), ook een aantal tellingen zonder vondsten. Naar verhouding steeds vrij veel Zilvermeeuwen (85 % onvolwassen, veel eerste kalenderjaars beesten).

December: De gehele maand werd bepaald door een olieramp voor onze kust. Voor verdere bijzonderheden wordt verwezen naar een verslag elders in deze uitgave door C.J. Camphuysen. Het naar verhouding toch lage km.gem. wordt veroorzaakt door intensief telwerk langs de Noord- en Zuidhollandse kust waarbij een aantal trajekten wekelijks of zelfs dagelijks werd gecontroleerd. Hierbij werden uitsluitend nieuwe vondsten maar wél steeds een volledig aantal km. ingeschreven. Het km. gem. voor de Zeekoet lag bijv. aan de Noordhollandse kust voor deze maand op gem. 6.0 !

Bijzondere vondsten: 1 Paraldruiker (Vlissingen), 1 Kleine Alk (Heemskerk) en 2 Bruinvis (♀ Castricum, Ameland).

4.2. Discussie.

Een korte vergelijking met het oude telwerk van Mörzer Bruyns (1959) en Tanis & Mörzer Bruyns (1962) in de 50- en 60-er jaren, brengt enige opvallende overeenkomsten, maar ook verschillen aan het licht. Hoewel het algeheel kilometer-gemiddelde aan echte olieslachtoffers niet of nauwelijks verschilt zijn bij globale vergelijking van een aantal soorten soms opvallende verschillen opgetreden. Bijvoorbeeld de Zwarte Zeeend. Deze soort bleek in de 50 en 60-er jaren verreweg de meest algemene olievondst te zijn, in tegenstelling met de gegevens van de laatste jaren (en ook 1980). Nu wordt de Zwarte Zeeend beduidend onregelmatiger en vooral in naar verhouding veel kleiner aantal vastgesteld. De Zeekoet echter, toen ook één van de koplopers, is dit in de eind '70-begin '80-er jaren gebleven. Brieteenmeeuwen worden nu naar verhouding weer veel meer gevonden. Het bijzonder geringe aantal sterns in de oude tellingen komt weer goed overeen met recente gegevens. Blijkbaar weten deze, toch voor onze kust zeer talrijke, soorten de olievelden knap te omzeilen.

Een meer precieze vergelijking is nog niet mogelijk; uitgebreidere analyses volgen bij bundeling van méér recente gegevens.

5. Referenties.

- Mörzer Bruyns, M.F. 1959 - Stookolievogels op de Nederlandse kust - De Levende Natuur 62:172-177
- Tanis, J.J.C. en M.F. Mörzer Bruyns 1962 - Het onderzoek naar stookolievogels van 1958-1962 - De Lev. Nat. 65:133-140

G. Jonker

Amsterdam 1981